

8. Радбиль Т. Языковая аномалия как норма художественного дискурса. Филологические науки. 2006. № 6. С. 50–58.
9. Скворцов А. Языковая и литературная игра как элемент стиля (на материале творчества А. Левина и В. Строчкова). Ученые записки Казанского государственного университета: КГУ, 1998. Т. 135. С. 266–274.
10. Сквородников А. О понятии и термине «языковая игра». Филологические науки. 2004. № 2. С. 79–87.
11. Толстая Т. Кысь. М.: Подкова, 2003. 320 с.

УДК 81'373.48

КОНСОЛІДУЮЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІНТЕРНЕТ-МЕМІВ

Храбан Т.Є., викладач кафедри іноземних мов
Військового інституту телекомунікацій та інформатизації

У статті зроблено спробу довести, що під час російсько-українського конфлікту відбувається поширення інтернет-спільнот, головна мета яких – загальнонаціональна консолідація їх учасників. Важливу роль у цьому процесі відіграють інтернет-меми. Наводяться приклади, які доводять розуміння аудиторією важливості прихильності до своєї мови, території, історичної пам'яті й культури.

Ключові слова: інтернет-спільноти, інтернет-мем, консолідація, соціальні мережі.

В статье сделана попытка доказать, что во время российско-украинского конфликта происходит активное создание интернет-сообществ, главная цель которых – общенациональная консолидация их участников. Важную роль в этом процессе играют интернет-мемы. Приводятся примеры, которые свидетельствуют о понимании аудиторией важности верности родному языку, территории, исторической памяти и культуре.

Ключевые слова: интернет-сообщества, интернет-мем, консолидация, социальные сети.

Khraban T.Ye. CONSOLIDATING POTENTIAL OF INTERNET MEMES

The article attempts to prove that during the Russian-Ukrainian conflict there is an active creation of Internet communities. Their main goal is the nationwide consolidation of their participants. Internet memes play an important role in this process. Given examples testify that audience understands of the importance of fidelity to the native language, territory, historical memory and culture.

Key words: Internet communities, Internet meme, consolidation, social networks.

Постановка проблеми. Очевидно, що за умов використання сучасних інноваційних засобів ведення інформаційних війн, коли «кібервійни вийшли за межі поля битви й трансформувалися у всеохоплюючу боротьбу в економіці, політиці та культурі, не відмовляючись від фізичної конфронтації» [12, с. 67], консолідація нації довкола цінностей українства стає беззаперечною умовою для збереження українського суспільства й ключовим фактором його розвитку, «адже для свого політичного, соціального, економічного та, зрештою, і військового становлення українське суспільство потребує колективної пам'яті, колективної моралі, колективних цінностей» [6, с. 100]. В умовах російсько-українського конфлікту проблема розуміння механізмів консолідації українського суспільства стає найактуальнішою. Її розв'язанню сприяють дослідження соціальних мереж, де на різних рівнях (раціональному, емоційному, семантико-міфологічному) відбувається ототожнення людини з певною

спільнотою, її символами, цінностями, історією тощо. Значну роль у цьому відіграють інтернет-меми – «одиниці популярної культури, які розповсюджуються, імітуються та трансформуються окремими користувачами інтернету, створюючи спільну культуру в цьому процесі» [11]. Інтернет-меми «часто стають певними смисловими кодами покоління активних користувачів інтернету» [3, с. 63] і викликають безсумнівний інтерес як соціолінгвістичні та культурологічні феномени мови інтернету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення інтернет-мемів відбувалося на перетині провідних напрямів сучасної науки – культурології, дискурсології, інтернет-лінгвістики, когнітивістики, психології, соціології, що зумовило звернення до наукових праць О. Змазневої, Н. Ісаєвої, Г. Почепцова, С. Bauckhage, J. Berger, A. Chesterman, P. Davison, R. Dawkins, R. Finkelstein, R. Guadagno, D. Johnson, K. Milkman, S. Murphy, B. Okdie, D. Rempala й інших.

Постановка завдання. Мета статті – опис консолідуючих засад інтернет-мемів під час російсько-українського конфлікту.

Матеріалом статті стали меми, які розміщені на сторінках інтернет-груп «За Україну» (понад 32 тисячі учасників), «Цинічний Бандера» (понад 300 учасників), «Мова» (майже 26 тисяч учасників).

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією із конституюючих ознак дискурсу інтернету є адресність [2, с. 152]. Тому користувачі отримують можливість створити власну інформаційну картину реальності: один і той самий факт може бути інтерпретований по-різному, залежно від того, з яких сторінок, від яких авторів ця інформація надійшла. На думку Н. Марченко, ключовою одиницею передачі інформації в інтернет-спілкуванні є мем – «медіально відтворена одиниця інформації, яка володіє необхідними якостями для максимально швидкого й об'ємного відтворення у світовій мережі» [9, с. 4]. Прагматичним аспектом функціонування мемів дослідниця вважає ефективне скорочення мовних зусиль, «оскільки саме використання мемів у коректній ситуації підтверджує приналежність співрозмовників до єдиного культурного контексту, в якому меметичні знаки упізнаються й розшифровуються без подальших роз'яснень» [9, с. 4]. Меми наповнюють контекст смислами, що зрозумілі тільки обмеженому колу осіб, і стають на деякий час для інтернет-спільнот «своєрідною жаргонною одиницею» [3, с. 66–67], що покликана створити опозицію «свій – чужий». Оскільки «український національний етнос не є монолітним, однорідним культурно-ментальним утворенням» [6, с. 100], то під час російсько-українського конфлікту наявність у свідомості біполярних шкал ставить членів інтернет-спільнот у «ситуацію вимушеного вибору, коли третього не дано» [1, с. 37], тобто «особистість має зробити вибір між власними життєвими пріоритетами й певними зовнішніми факторами, які можуть суттєво скорегувати межі сприйняття «свого» й «чужого» [9, с. 150]. Про це свідчить фрагмент звернення адміністратора до учасників групи «За Україну»: *«Ця група створена для того, щоб небайдужі люди, об'єднані спільною ідеєю патріотизму, висловлювали свої думки й обговорювали суспільні й політичні події в УКРАЇНІ. Ми живемо в дуже складний час: війна, занедбана економіка, злиденні люди, корупція й обікрадена БАТЬКІВЩИНА. Усе це турбує та непокоїть*

патріотів! Усе це потрібно вирішити, щоб урятувати ВІТЧИЗНУ! Тому думка кожного патріота є важливою! Спілкування однодумців – це також боротьба, боротьба за кращу долю нації, боротьба за економічне зростання, боротьба за перемогу, боротьба ЗА УКРАЇНУ!». Привертає увагу значна кількість мемів, що створені учасниками досліджуваних груп і є певним способом мовлення, міркування, самоствердження, дають змогу створювати колективну ідентичність, мобілізувати людей на захист цілісності та єдності держави. О. Проханов зауважує, що «саме це відчуття причетності штовхає людину до того, щоб включитися в процес поширення, ретрансляції деструктивних і прогресивних мемів, <...> у ситуації відсутності домінуючої ідеології й узагалі будь-якої ідеології на її місце стає те, що є предметом масової серійної мережевої ретрансляції. Меметичний контекст стає квазіідеологією на кожен поточний момент, що позбавляє сучасну соціальну систему необхідності розроблення та впровадження базової, фундаментальної ідеології» [5]. Базовою засадою консолідації варто вважати «лінії культурної спорідненості, утілені в самобутніх міфах, спогадах, символах і вартостях, збережених цією спільнотою», тобто «колективна ідентичність формується як суперечлива єдність почувань, вірувань, спільної пам'яті й уявлень різних поколінь населення» [6, с. 133]. Так, ідентифікаційна значущість козацтва пов'язана зі сприйняттям козацького руху України як боротьби народу за політичну й державну незалежність, а під час збройного конфлікту традиції побратимства, дружби і взаємодопомоги козаків набувають особливого значення для учасників інтернет-спільнот, серед яких чимало тих, хто брав участь у бойових діях, багато волонтерів і їхніх близьких. Тому лексема *козацтво* (крім традиційного семантичного компонента «боротьба за самовизначення») у сучасних умовах отримує додаткове значення – «бойове побратимство». Козацька зброя слугує в інтернет-мемах певним символом. Запорожці відносили шаблю до «чесної», благородної зброї, навіть поява вогнепальної зброї не похитнула ідеологічного значення меча – символ «шабля» стає соціально значущим утворенням, культурним кодом, який можна розуміти як «караюча рука» (рис. 1).

Візуальний образ із зображеннями козаків і їхньої зброї враховує особливості культури цільової групи, роль підсвідомості, психології

сприйняття, допомагає розкрити значення певної цільової ідеї, що втілена у вербальній складовій частині мема: «*На диявола є хрест, а на ворога – меч*»; «*Усі думали, що Україна на колінах, а виявилось, що вона шукала шаблю*»; «*Хто зброю в руки брав, назад в кайдани не вернеться*»; «*Будь гідним своїх предків – Україна понад усе*»; «*І повстала Україна за свою свободу, розбудила чисту силу козацького роду! Правда наша не загине, задзвенить шаблями, а неправда хай спочине поміж москалями!*»; «*Рабів до раю не пускають!*»; «*Нація житиме доти, доки житимуть чоловіки, готові за неї воювати*»; «*Не лізь у мою чисту тарілку! А я не полізу в твоє брудне, гниле й тріснуте корито!*». Інший символ, який допомагає зв'язати абсолютно нове й древнє, з'єднати свідоме й несвідоме й тим самим викликає зацікавленість аудиторії, – це символ *вовк*. Вовк – це насамперед вищий символ свободи й безстрашності: у будь-якій ситичці вовк бореться до перемоги чи до

смерті. Вовк – символ справедливості й честолюбства: у звичайних умовах вовк не допустить, щоб скривдили слабшого. У цілому образ вовка пов'язується із символікою війни: вовки везли колісницю бога війни Марса й Аполлона, у римлян і єгиптян вони уособлювали військову доблесть (<https://www.inpearls.ru/>). Тому не випадково вербальний складник інтернет-мему («*Доки ми разом – нас не перемогти. Українцю, тепер мало любити свою країну, за неї треба боротися!*») поєднується з візуальним складником – образом вовка.

У візуальних образах широко використовуються також кольорова символіка державного прапора України (рис. 2).

Свій початок сучасний синьо-жовтий прапор бере з часів козацтва. Кожний колір козацької атрибутики мав певне значення: синій – боротьба за свободу, надія; жовтий – сонце, світло, добробут, праця (ua-ukraine-ua.blogspot.com/2011/02/blog-post_02.html). Поєднання візуального й текстового кон-

Рис. 1. Мемі із символом «шабля»

Рис. 2. Використання колірної символіки державного прапора України

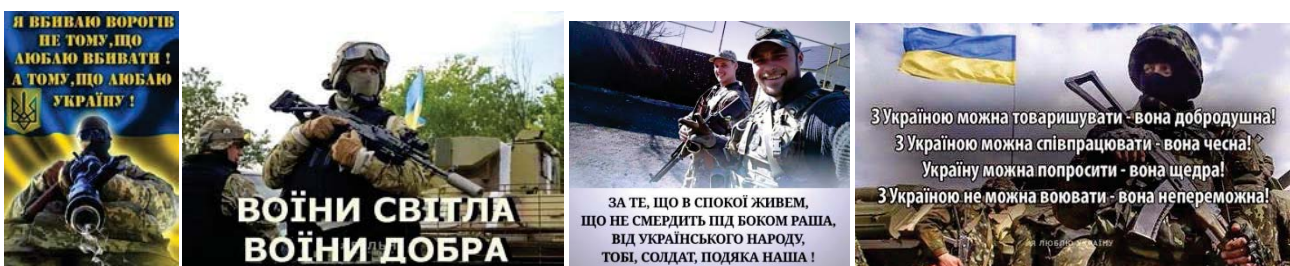

Рис. 3. Мемі, що позиціонують солідарність з українською армією

тексту створює відповідні сенси: «любов до Вітчизни», «почуття патріотизму», «заклик до захисту батьківщини», «віра в перемогу» тощо («На Україну зуби не скаль»; «Для декого ці кольори нічого не значать, для мене – це сенс життя»; «Я знімаю капелюха»; «Україна переможе»; «Россия, иди домой»; «Якщо тебе дратує цей прапор – допоможемо зібрати речі»; «Ми всі різні, а мета – єдина. Буде жити чесна, вільна і заможна Україна»; «Моя земля – мої правила!»; «Переговори з окупантами твоєї землі можуть тривати не довше автоматної черги»; «У мені тече кров українського роду, його велич і сила сплелись між віків. Я – патріот і борюсь за свободу, я вперто зламаю усіх ворогів!»).

Консолідуючий потенціал інтернет-мемів відбивається в патернах, що позиціонують симпатію учасників досліджуваних спільнот до українських військових, що захищають свою країну, і солідарність із ними (рис. 3).

Учасники досліджуваних груп в інтернет-мемах демонструють вдячність і підтримку українським військовим («За тих, хто ніч не спить, щоб ми заснули, за тих, хто замість чарки тримає автомат, за тих, хто сильний, мужній і відважний, молимося за ньеньку Україну та її солдат!»). Інтерес викликає образ українського солдата, який, на нашу думку, корелює з образом козака. Так, в українських казках і легендах зброя козака –

чарівний меч (шабля), викуваний із небесного вогню, – неодмінний атрибут богатирів і героїв, котрий дається їм вищими силами, щоб творити подвиги й перемагати зло. Присутність в інтернет-мемах, що присвячені військовим, зображення зброї може набувати зовсім іншого сенсу, ніж демонстрація сили й військової могутності. У контексті вербального складника мема («Воїни Світла, Воїни Добра»; «Я вбиваю ворогів не тому, що люблю вбивати, а тому, що люблю Україну!») це є символом покарання темряви. Головна зброя Воїна Світла – це віра, надія й любов, бо він ніколи не прагне до завойовування чужих земель, а лише до захисту свого вівтаря й домашнього вогнища («З Україною можна товаришувати – вона добродушна! З Україною можна співпрацювати – вона чесна! Україну можна попросити – вона щедра! З Україною не можна воювати – вона непереможна!»). Інтернет-меми позиціонують українського військового як людину з високою духовністю й позитивною енергетикою («Сильний духом слабкого не образять!»), подаючи у візуальній складовій частині мема зображення собак і котів. Ці меми виконують також деструктивну функцію, руйнуючи створений російською пропагандою образ карателя: «Звірства хунти (фотодоказ)... Воїни ЗСУ змушують ворон розширювати берці» (рис. 4).

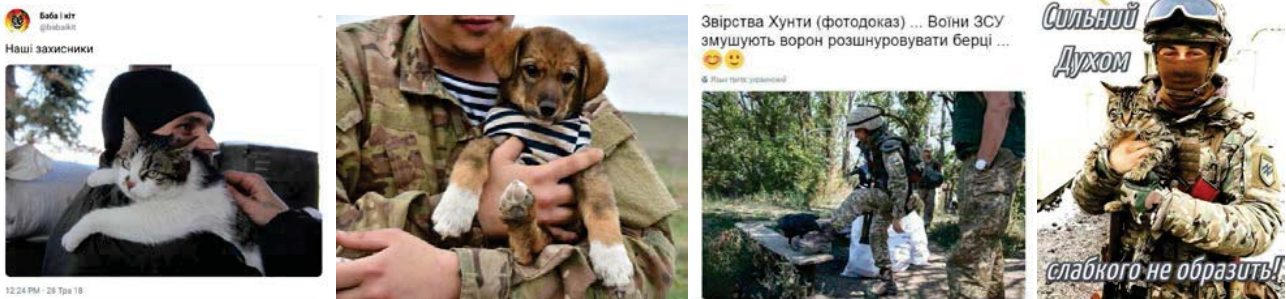

Рис. 4. Мемі, що створюють образ українського військового

Рис. 5. Мемі, що акцентують важливі події історії

Консолідація досліджуваних інтернет-спільнот реалізується через певний спосіб мовлення, який дає змогу створювати колективну ідентичність, де «ми» – це спільнота з єдиною мовою й простором спілкування. Важливу роль у консолідації відіграє протистояння російському негативному впливу на формування української суверенності, в якому, на думку учасників досліджуваних груп, значну роль відіграє російська мова, яку Росія використовує як потужний інструмент деконсолідації української нації: «Якщо мова не має значення, Путіну не було б що й кого захищати в Україні! **МОВА МАЄ ЗНАЧЕННЯ!** Українська мова в Україні – запорука миру!»; «Російська мова має в Україні особливий статус – зайва!»; «Українською мовою варто розмовляти вже заради того, щоб замість совкового «женщина» вживати чудове слово «пані»; «Мусимо або відстояти нашу мову, або визнати, що ми – московські холуї!»; «Найкраща протиотрута від «руського мира» – українська мова. Крапка»; «Російська мова в Україні завжди була мовою окупації»; «Російська мова в Україні більше не в фаворі! Тепер це – хвороба, що піддається самолікуванню»; «Переходь на українську! Розмовляй державною мовою! Українська мова – це зброя у війні з Росією». У цих межах мова позиціонується як складова частина бінарної картини світу, опозиції «свій/чужий», стає підґрунтям для формування світомоделі, «адже в такий спосіб автору стає простіше викрити те чи інше явище, особу, ситуації, бо вони наочно й репрезентативно відтінюються чимось іншим, принципово протилежним» [9, с. 152].

Іншим важливим складником консолідації досліджуваних інтернет-спільнот стає спільність в оцінках історичного минулого. Як зазначає Є. Томпсон, «нації зазвичай консолідується довкола важливих подій у спільній історії. Серед цих подій велике значення мають війни та їхні наслідки, пов'язані чи зі здобутками, чи з втратами. Оцінка цих здобутків і втрат є стрижнем національних історичних наративів» [8] (рис. 5).

В інтернет-межах головний акцент робиться на відмінностях між українською та російською версіями національної історії: «Русь буває тільки Київською. Вибачай, москалю, але ти живеш у Московії»; «Жителі РФ, запомніть! Во всех летописях имя киевского князя указано Володимѣръ, а не Владимир. Был киевским князем и никогда не посещал Москву. Герб киевс-

кого князя был трезубец, а не двухголовый орел-мутант»; «Київська Русь Московію породила, Київська Русь Московію й погубить»; «Київ Москву хрестив, Київ Москву й відспіває»; «Без України не було б перемоги, без Росії не було б війни». В. Ятченко розуміє механізм процесу консолідації так: актуалізуючи в колективній свідомості пам'ять про вагомий для України події, люди усвідомлюють свою історичну спільність, виробляють механізми психологічної згуртованості спільноти й одночасно переживають відчуття того, що це вже пройдений, пережитий, переборений епізод життя [10].

Висновки з проведеного дослідження. Під час російсько-українського конфлікту створюються інтернет-спільноти, головна мета яких – загальнонаціональна консолідація їх учасників. Не остання роль у цьому процесі відводиться інтернет-мемам. Популярність мемів пов'язана з вибором тем, у яких відбивається розуміння аудиторією важливості прихильності до своєї мови, території, історичної пам'яті й культури, почуття національної гордості. Спільність ціннісних, світоглядних, мовно-культурних орієнтацій стає зв'язком учасників інтернет-спільнот.

Перспективною подальшого дослідження вважаємо міждисциплінарний підхід до вивчення мемів і спільну роботу над ними фахівців з історії, культури, мови, семіотики, комунікацій, психології, релігії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Владимірова Т. Призванье в общении: русский дискурс в межкультурной коммуникации. М.: Комкнига, 2007. 304 с.
2. Горина Е. Дискурс интернета в аспекте воздействия на пользователя. Политическая лингвистика. 2015. № 2 (52). С. 150–154.
3. Змазнева О., Исаева Н. Феномен интернет-мема. Русская речь. 2014. № 3. С. 62–67.
4. Марченко Н. Социальная сеть «ВКонтакте»: лингво-прагматический аспект: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Ростов-на-Дону: Юж. федер. ун-т. 2013. 160 с.
5. Нагорный А., Проханов А., Ивашов Л., Калашников М., Делягин М., Глазьев С. Холодная война 2.0. Стратегия русской победы. Москва: Книжный мир, 2015. 384 с. URL: mirknig.su/knigi/guman.../77162-holodnaya-voyna-20-strategiya-russkoy-pobedy.ht.
6. Степико М. Українська ідентичність: феномен і засади формування: монографія. К.: НІСД. 2011. 336 с.
7. Терешко Л., Терешко Ю. Козацтво як культурно-історичний феномен. URL: <http://vuzlib.com/content/view/1648/52/>.
8. Томпсон Є. Трубадури імперії. Російська література та колоніалізм. К.: Основи, 2006. 368 с. URL: www.ukrcenter.com/.../Ева-Томпсон/.

9. Шевченко Т. Опозиція «свій»/«чужий» у памфлетах збірки «перед лицем фактів» Я. Галана. Проблеми сучасного літературознавства. 2015. С. 150–156.
10. Ятченко В. Боги і люди в українській казці. К.: Міленіум, 2009. С. 59.
11. Shifman L. Memes in Digital Culture. Cambridge, Massachusetts: the MIT Press. 2014. 170 p.
12. Scott J. Information Warfare: The meme is the embryo of the narrative illusion. Publisher: Independently published. 2018. 160 p.

УДК 811.161.2'42-135

ПАРАДИГМА СИМВОЛЬНИХ ЗНАЧЕНЬ АРХЕТИПІВ СТИХІЙ ЯК ВЕРБАЛІЗАТОРІВ АПОКАЛІПТИЧНОЇ ОБРАЗНОСТІ

Швидка Н.В., к. філол. н., доцент,
доцент кафедри української мови та літератури
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

У статті проаналізовано денотативно-сигніфікативні особливості архетипів *вода*, *вогонь*, *світло* й суміжних образів їх символічної парадигми; окреслено образно-асоціативний потенціал експліцитних і імпліцитних вербалізаторів трансцендентних та іманентних властивостей Бога, об'єктивованих на рівні лексико-асоціативного поля номінацій; представлено домінуючі символи, що модифікують зазначені архетипи в текстах Старого й Нового Заповітів.

Ключові слова: Біблія, архетипи стихій, вода, вогонь, світло, біблійний символ, парадигма, апокаліптична образність.

В статье проанализированы денотативно-сигнификативные особенности архетипов *вода*, *огонь*, *свет* и смежных образов их символической парадигмы; определен образный потенциал эксплицитных и имплицитных вербаллизаторов трансцендентных и имманентных особенностей Бога, объективированных на уровне лексико-ассоциативного поля номинаций; представлены доминантные символы, которые модифицируют указанные архетипы в текстах Ветхого и Нового Заветов.

Ключевые слова: Библия, архетипы стихий, вода, огонь, свет, библейский символ, парадигма, апокаліптичеська образность.

Shvydka N.V. THE PARADIGM OF SYMBOL MEANING OF THE ARCHETYPES OF ELEMENTS AS THE VERBALIZERS OF THE APOCALYPTIC IMAGERY

The denotative and significative features of the archetypes of *water*, *fire*, *light* and adjacent images of the symbolic paradigm of these archetypes are analyzed in the article; the imaginative and associative potential of explicit and implicit verbalizers of the transcendental and immanent properties of God, objectified at the level of the lexical and associative field of nominations is outlined; dominant symbols that modify these archetypes in the texts of the Old and New Testaments are defined.

Key words: Bible, archetypes of elements, water, fire, light, biblical symbol, paradigm, apocalyptic imagery.

Постановка проблеми. Архетипи сформовані на тому етапі людського мислення, коли людина оперувала магічною образністю й символами, надаючи неабиякого значення бінарним опозиціям. Серед архетипних символів Ф. Уїлрайт виокремив такі домінуючі: *розум*, *Бог*, *влада*, *вогонь*, *вода*, *світло*, *темрява*, *кров* тощо. На думку дослідника, вони є фіксацією метафоричної діяльності людства [7, с. 108]. Архетип тривалий час був об'єктом різногалузевих наукових студій, усвідомлення його статусу неможливе без дослідження різноаспектних позицій. Осмислення уявлень про архетипи як витоків людського мислення здійснювалося ще на ранніх етапах розвитку філософії. Тезу про знання, отримані лише

завдяки містичному єднанню з Богом, виголошували свого часу Платон, Аристотель, Августин Блаженний, Г. Лейбніц, І. Кант та ін., чий праці слугували підґрунтям для теорії архетипу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття архетипів як несвідомих процесів позиціонував К. Юнг. На думку психолога, вони репрезентують колективне несвідоме, залучаються до свідомості не безпосередньо, а завдяки колективним численним образам, символам [11, с. 290]. Автори психологічної енциклопедії кваліфікують архетип як «... спосіб поєднання образів, символів, знаків за допомогою форм, які передаються від покоління до покоління...» [5, с. 31]. Укорінення